

Document: *Archeologische Quickscan*
Project: *Plan molen Ceres, Broekerhavenweg 78, Bovenkarspel, gemeente Stede Broec*
Adviesnummer: *13232*
Opsteller: *J. van Leeuwen, archeologisch beleidsondersteuner
drs. C.M. Soonius, senior archeoloog*
Datum: *28-10-2013*

Op verzoek van de gemeente Stede Broec is gekeken naar het archeologisch aspect met betrekking tot de nieuwbouw van een zorgbakkerij en een woning aan de Broekerhavenweg 78 te Bovenkarspel (afb. 1).

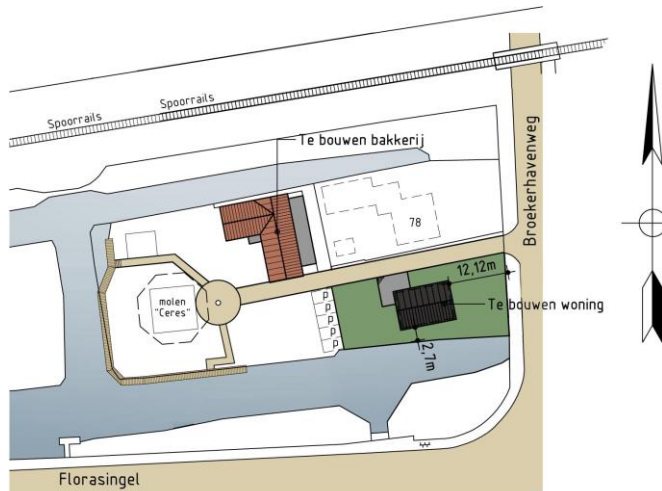
Afbeelding 1. De locatie van het onderzoeksgebied Broekerhavenweg 78 (rode stippellijn). Het vierkant in het westen van het perceel is de meelmolen Ceres.

**Archeologie West-Friesland, Nieuwe Steen 1, 1625 HV Hoorn,
Postbus 603, 1620 AR Hoorn**

Bereikbaar: Carla Soonius; 06252-72867, c.soonius@hoorn.nl
Michiel Bartels; 06304-68593, m.bartels@hoorn.nl
www.archeologiewestfriesland.nl

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechteland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec

Aangezien er nog geen nota archeologiebeleid is vastgesteld met een bijbehorende beleidsadvieskaart waarop vrijstellingen voor archeologisch onderzoek staan aangegeven, is er een archeologische quickscan uitgevoerd door Archeologie West-Friesland

Nieuwbouw bakkerij

Plan: Broekerhavenweg, naast molen "Ceres"

Afbeelding 2. Uitsnede uit bouwtekening met de ligging van de nieuwbouw. In rood de geplande zorgbakkerij en in zwart het nieuwbouwhuis.

Afbeelding 3. De situatie van het plangebied in 2006. Op de locatie van de zorgbakkerij staat een schuur. Op de locatie van het nieuwbouwhuis staat een woonhuis.

**Archeologie West-Friesland, Nieuwe Steen 1, 1625 HV Hoorn,
Postbus 603, 1620 AR Hoorn**

Bereikbaar: Carla Soonius; 06252-72867, c.soonius@hoorn.nl
Michiel Bartels; 06304-68593, m.bartels@hoorn.nl
www.archeologiewestfriesland.nl

Archeologische Quicksan

Bestaande situatie en geplande ingrepen

Het plangebied ligt ten zuiden van de oude dorpskern, direct ten zuiden van de spoorlijn Hoorn-Enkhuizen. Op het terrein staat een woonhuis (nr. 78) en een Zaanse molen uit het begin van de 17de eeuw. Ten westen van het woonhuis wordt een zorgbakkerij met winkel gebouwd. Ten zuiden van het woonhuis wordt een ander woonhuis neergezet (afb. 2). In 2006 waren beide locaties bebouwd: er is een schuur en een huis aanwezig (afb. 3).

Archeologische en historisch-geografische waarden in (de omgeving van) het plangebied

Het plangebied ligt ten zuiden van de Hoofdstraat, een binnenwaterkerende dijk van historisch-geografische waarde (code WFR 223G). Het is gelegen aan een water, genaamd de Tocht, dat parallel aan Bovenkarspel en Grootebroek loopt. Langs dit water staan vanaf de 16de eeuw molens. Ten oosten van het onderzoeksgebied ligt de Broekerhavenweg, een oude weg waarvan de vroegste afbeelding uit de 16de eeuw dateert.

De voorganger van de huidige meelmolen, een houtzaagmolen, werd rond 1808 gesloopt. De naam "Het Molenlandge" bleef met het perceel verbonden, zodat in 1849 besloten werd hier weer een molen te plaatsen. Het ging om een Zaanse molen, "De Oude Haas", die voor 1650 dateert. De naam "Ceres" is afkomstig van het landbouwbedrijf dat de molen in 1908 in handen kreeg.

Hoe lang op het perceel van Broekerhavenweg 78 al molen staat is onzeker. Historische bronnen wijzen erop dat al in de 16de eeuw een meelmolen in Bovenkarspel aanwezig is. In het kohier van de tiende penning uit 1558 staat de vroegste vermelding van deze molen. Het kohier diende als een inventarisatie van de huurwaarde van landerijen en gebouwen. In het kohier van 1558 staat: *"Pieter Reynersz. Weduwe bewoent een huys met een mollen eygen staende op 1 h geëstimeert voer XII gulden facit een Xe penninch XXVIII st."* Enkele jaren later wordt (vermoedelijk) haar zoon vernoemd, die dan de molen en het huis bezit. Het is niet hard te maken dat deze meelmolen op het onderzoeksterrein stond. Het vroegste kaartmateriaal dat een molen aangeeft in Bovenkarspel dateert halverwege de 17de eeuw (afb. 4). De kaart is getekend door Johannes Dou (1651-1654). Op dit moment is het perceel deels bebouwd. De kaart is enigszins lastig te interpreteren, omdat Bovenkarspel grotendeels door een watervlek is vervaagd. Op de hoek van de Tocht en de zijslot is een molen zichtbaar. Deze staat waarschijnlijk vrijwel op dezelfde plek als de huidige molen. Mogelijk is dit dezelfde of een opvolger van de eerder vernoemde molen uit de 16de eeuw. In het oosten van de onderzoekslocatie, bij de Broekerhavenweg, staat nog een gebouw. Waarschijnlijk is dit een woonhuis of stolpboerderij. Ook in de 16de eeuw wordt de molen steeds in combinatie met een woonhuis genoemd.

Van de molen is in de 17de eeuw een ets gemaakt door Jan Luyken (afb. 5). In de 17de eeuw heeft de molen verschillende functies gehad. Eerst functioneerde de molen als meelmolen, later als houtzaagmolen. Dit zou tot in de 19de eeuw de functie blijven. In de vroege 19de eeuw is de molen gesloopt. Op de kadastrale minuutplan uit 1826 is het perceel helemaal leeg (afb. 6). Ook de gebouwen aan de Broekerhavenweg zijn verdwenen. Enkele jaren na het tekenen van deze kaart, in 1848, wordt de Zaanse molen op het perceel gebouwd.

Op basis van bovenstaande geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf de 16de eeuw. Mogelijk stond op het onderzoeksterrein al in de 16de eeuw een molen. Voor de perioden hier voorafgaand is de archeologische verwachting laag. Halverwege de 17de eeuw stond hier zeker een molen. Rondom de molen hebben waarschijnlijk steeds andere gebouwen gestaan.

**Archeologie West-Friesland, Nieuwe Steen 1, 1625 HV Hoorn,
Postbus 603, 1620 AR Hoorn**

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec

Afbeelding 4. De onderzoekslocatie (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Johannes Dou uit 1651-1654. In het westen van de onderzoekslocatie is een molen zichtbaar. Helemaal in het oosten, tegen de weg, staat een gebouw.

Afbeelding 5. De ets van Jan Luyken uit 1694. De afbeelding geeft de grote brand in Hoogkarspel weer. Links de molen van Hoogkarspel, rechts de wipmolen van Bovenkarspel, met bijbehorend huis.

Veldtoets

Aangezien er tot voor kort bebouwing aanwezig was in het plangebied is een veldtoets uitgevoerd om de hoge archeologische verwachting te toetsen. Op 22 oktober is een kort bezoek gebracht aan het plangebied. Hierbij zijn drie boringen gezet. De bovengrond bestaat uit ophoogzand. Vanaf 70 tot 90 cm –Mv is een menglaag aanwezig. Hier is de voormalige bouwvoor vermengd met zandbrokken. In dit pakket zijn enkele fragmenten puin aangetroffen. In boring 1 en 2 bevindt de ongestoorde ondergrond (lichtgrijze uiterst siltige tot sterk siltige klei met zandlagen) zich op een diepte van 1,2 m -Mv. In boring 3 is de

**Archeologie West-Friesland, Nieuwe Steen 1, 1625 HV Hoorn,
Postbus 603, 1620 AR Hoorn**

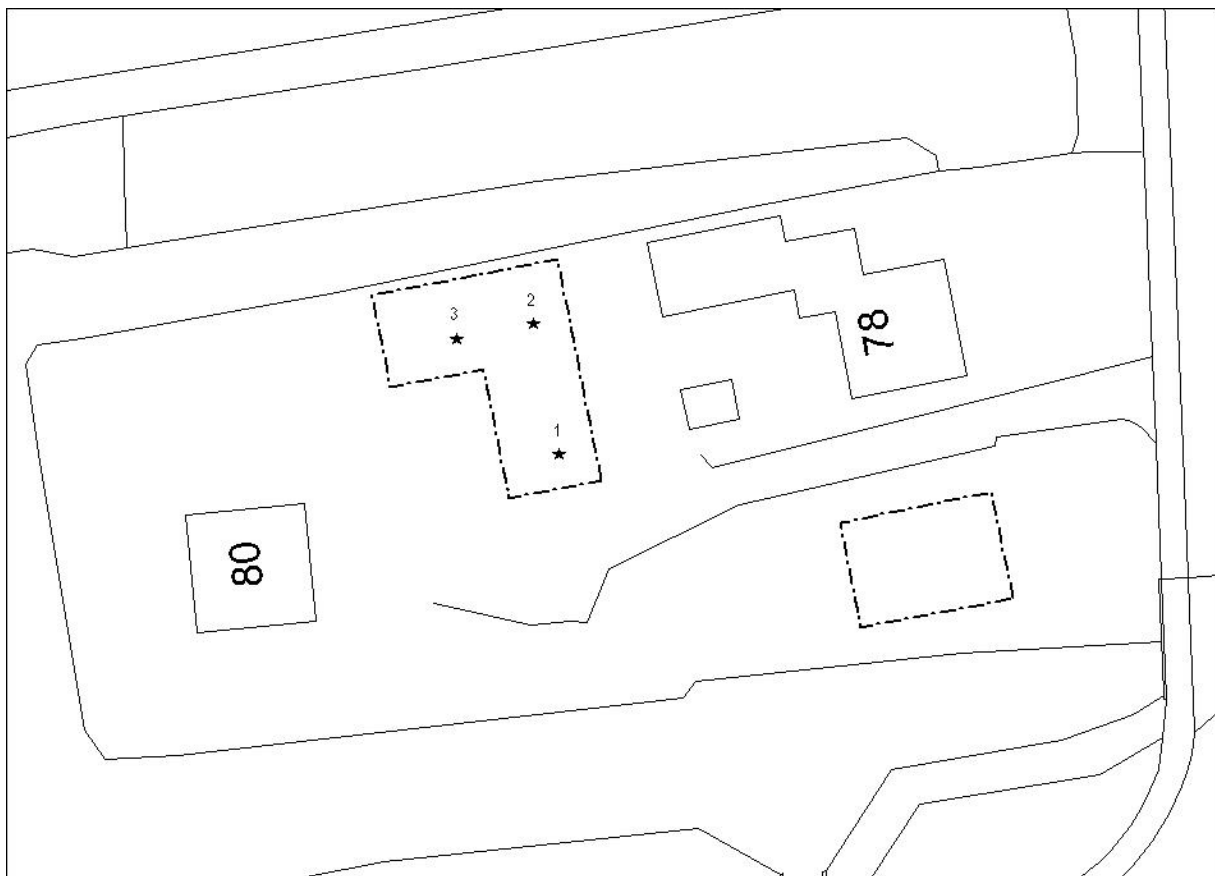
Bereikbaar: Carla Soonius; 06252-72867, c.soonius@hoorn.nl
Michiel Bartels; 06304-68593, m.bartels@hoorn.nl
www.archeologiewestfriesland.nl

**Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten
Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec**

ongestoorde ondergrond op 95 cm –Mv al aanwezig. Op basis van de boringen kan geconcludeerd worden dat het plangebied is opgehoogd. Hieronder bevindt zich nog een deel van de oorspronkelijke bouwvoor. Er zijn geen aanwijzingen voor oude ophogingslagen aangetoond.

Afbeelding 6. De onderzoekslocatie (zwarte stippellijn) geprojecteerd op de kadastrale minuutkaart uit 1826.

Afbeelding 7. De drie boringen die zijn gezet ter controle op de onderzoekslocatie Broekerhavenweg 78.

**Archeologie West-Friesland, Nieuwe Steen 1, 1625 HV Hoorn,
Postbus 603, 1620 AR Hoorn**

Bereikbaar: Carla Soonius; 06252-72867, c.soonius@hoorn.nl
Michiel Bartels; 06304-68593, m.bartels@hoorn.nl
www.archeologiewestfriesland.nl

Conclusies en advies

Op basis van het historisch kaartmateriaal kunnen resten van huizen, molens en bijgebouwen uit de 16de tot en met 19de eeuw kunnen op het terrein worden verwacht. De recent gesloopte bebouwing heeft ongetwijfeld voor verstoring van de bodem gezorgd. Dit geldt met name voor de locatie langs de Broekerhavenweg.

De veldtoets op de nieuwbouwlocatie van de zorgboerderij heeft uitgewezen dat het plangebied ter plaatse van de nieuw te bouwen zorgboerderij is opgehoogd (minimaal 70-100 cm). Hieronder zijn geen oude (dikke) ophogingslagen aanwezig.

Op basis van de resultaten van de quickscan en de veldtoets kan de hoge archeologische verwachting naar beneden worden bijgesteld. Mogelijk zijn diepere sporen nog intact. Archeologie West-Friesland adviseert het plangebied vrij te geven met betrekking tot het aspect archeologie. Nader archeologisch onderzoek is niet noodzakelijk.

Ten behoeve van het doen van waarnemingen dient in de omgevingsvergunning te worden opgenomen dat Archeologie West-Friesland de graafwerkzaamheden (het uitgraven van de bouwput) wil monitoren. Voor het monitoren van deze beperkte graafwerkzaamheden worden geen kosten in rekening gebracht en dit zal niet tot vertraging leiden.

Vondstmateriaal dat bij het uitvoeren van het werk wordt aangetroffen is (conform de Monumentenwet) eigendom van de Provincie Noord-Holland en zal door Archeologie West-Friesland worden aangeleverd aan het Provinciaal Depot van Bodemvondsten.

Het is van belang dat Archeologie West-Friesland minstens een week van tevoren wordt geïnformeerd over de start van de werkzaamheden (06-30468593 of 06-25272867).

Indien men tijdens de uitvoer van de grondwerkzaamheden onverwachte vondsten doet, dienen deze (conform Monumentenwet 1988) onverwijld te worden gemeld bij Archeologie West-Friesland (06-30468593 of 06-25272867). Een archeoloog van Archeologie West-Friesland kan dan de noodzakelijke waarnemingen doen. Een dergelijke toevalsvondst zal geen consequenties hebben voor tijd of geld in het project en zal de werkzaamheden niet onnodig belemmeren.

Bronnen

Ruitenbergh, P., 1998: *'Ceres' en zijn voorgangers. 450 jaar korenmolens in Bovenkarspel/Broekerhaven*, Enschede.

ARCHIS II

<<http://members.ziggo.nl/molenceres/>>

<<http://www.molens.nl/site/dbase/molen.php?&mid=559>>

**Archeologie West-Friesland, Nieuwe Steen 1, 1625 HV Hoorn,
Postbus 603, 1620 AR Hoorn**

Bereikbaar: Carla Soonius; 06252-72867, c.soonius@hoorn.nl
Michiel Bartels; 06304-68593, m.bartels@hoorn.nl
www.archeologiewestfriesland.nl